

Yhteenveto tilikauden 2021 tilintarkastuksesta

Tampereen kaupungin tarkastuslautakunta
19.4.2022

Sisältö

Johdanto

Tilinpäätöstarkastuksen toteutus

Tilinpäätöksen laadintaperiaatteet

Talousarvio, ennusteet ja toteuma 2021

Tase

Konsernitulos ja –tase

Käyttöomaisuuden keskeneräiset hankkeet

Valtionosuuden perusteet – oppilastilastointi

IT-tarkastus

Muut asiat ja johtopäätös

Liite: Raportointimme tilikauden 2021 tarkastuksesta

3

4 - 5

6

7– 8

9

10 - 11

12

13

14 – 15

16

17

Yhteyshenkilöt

Mari Säynätjoki

JHT, KHT

040 709 2820

mari.saynatjoki@kpmg.fi

Päivi Rintala

JHT, KHT

040 595 5804

paivi.rintala@kpmg.fi

Johdanto

Raportin tarkoitus

Tässä raportissa on yhteenveto Tampereen kaupungin ja konsernin vuoden 2021 tilinpäätöksen tarkastuksesta.

Tilikauden aikaisen tarkastuksen olemme raportoineet tarkastuslautakunnalle väliraportissamme 7.12.2021

Tilintarkastustyön tarkoituksena on muodostaa käsitys hallinnosta, sisäisen valvonnan, riskienhallinnan ja konsernivalvonnan järjestämisestä, valtionosuuksien perusteista sekä kaupungin tilinpäätöksestä ja konsernitilinpäätöksestä kokonaisuutena, joten tarkastuksessa ei välttämättä tule esiin kaikkia poikkeamia tai virheitä, joilla ei ole olennaista vaikutusta edellä mainittuihin asioihin.

Rajoitukset raportin jakelulle

Tämä raportti on tarkoitettu Tampereen kaupungin tarkastuslautakunnan ja johdon käyttöön ja on esitetty tarkastuslautakunnalle kokouksessa 19.4.2022. Meillä ei ole raporttiin liittyvää vastuuta kolmatta osapuolta kohtaan.

Tampere 19.4.2022
KPMG OY AB

Mari Säynätjoki
JHT, KHT

Tilinpäätöstarkastuksen toteutus

Tarkastuksen toteuttaminen

- Viikolla 10 tarkastettiin peruskaupungin ja liikelaitosten tilinpäätöserät Monetran toimipisteessä sekä konsernihallinnon rahoituksessa hoidettavat erät konsernihallinnon tiloissa.
- Viikolla 11 tehtiin konserniyhdistelyn sekä toimintakertomuksen, tilinpäätöksen esittämistavan ja liitetietojen tarkastus.
- Tarkastuksen yhteydessä pidettiin palaverit teams-yhteyksin kaupungin talousjohton ja Monetran henkilöstön kanssa

Tarkastusryhmä

- Tilikauden 2021 tilintarkastukseen ovat osallistuneet
- Päävastuullinen tilintarkastaja JHT, KHT Mari Säynätjoki
  - Tarkastusvastuulliset tarkastajat JHT, KHT Päivi Rintala (painopistealueet) ja KHT, JHT Teemu Suoniemi (liikelaitokset)
  - Erityisasiantuntijat Kikka Pihlgren (rahoitus) ja Juha Kallio (IT ja riskienhallinta)
  - Avustavat tarkastajat: KHT Jesse Laaja; JHT, HT Rami Olas; Jenni Hakala; Erika Viitanen; Jere Nurkkala; Juuso Mettälä; Ville Peltola; Sanni Nyssönen; Anssi Airaksinen ja Konsta Vanhanen.

Tarkastuksen suorittaminen

Toimistolla ja kotikonttoreilla

Monetran toimipisteessä ja konsernihallinnossa turvajärjestelyin

Teams-palaverien ja puhelimitse

Sähköisesti toimitetulla materiaalilla

Henkilökohtaisin tapaamisin turvavälein

Tilinpäätöstarkastuksen tarkastustoimenpiteistä

Tilinpäätöstietojen tarkastuksesta	Tuloslaskelmaerien tarkastamisesta	Tase-erien tarkastuksesta	Konsernitilinpäätöksen tarkastuksesta
<p>Tilinpäätöstietojen tarkastuksessa varmennetaan mm.</p> <ul style="list-style-type: none"> — Toimintakertomustietojen yhdenmukaisuus tilinpäätöksen ja tarkastushavaintojen kanssa — Talousarvion toteuman raportointi kaupungin tasolla ja yksiköittäin — Toimintakertomuksen, tilinpäätöslaskelmien ja liitetietojen esittäminen voimassa olevien säädösten mukaisesti — Liitetietoinformaation riittävyys oikean ja riittävän kuvan antamiseksi mm. <ul style="list-style-type: none"> – Arvostusperiaatteista, olennaisista tapahtumista ja vertailukelpoisuudesta – Tuloslaskelma- ja tase-erien sisällöstä 	<p>Tilinpäätöstarkastuksessa varmennetaan olennaisin osin mm..</p> <ul style="list-style-type: none"> — Tuottojen ja kulujen kuuluminen suoriteperusteisesti tilikaudelle — Tuotto- ja kulujaksotusten perusteiden riittävä dokumentointi — Verotulojen ja valtionavustusten kirjaaminen maksuperusteisesti tilikaudelle — Henkilöstökulujaksotusten riittävä taso ja niitä tukeva dokumentaatio — Poistojen kirjaamisperiaatteiden jatkuvuus ja asianmukaisuus sekä mahdollisten arvonalennuspoistojen perusteet — Tilinpäätössiirtokirjausten perusteiden asianmukaisuus ja jatkuvuus 	<p>Tilinpäätöstarkastus sisältää mm.</p> <ul style="list-style-type: none"> — Taseen analyttinen läpikäynti — Keskeisten tase-erien esittämisen oikeellisuuden ja sitä tukevan dokumentaation riittävyuden varmentaminen — Omaisuuserien arvostamiseen liittyvien periaatteiden läpikäynti — Ulkopuolisilta saatujen vahvistusten vertaaminen tilinpäätöstietoihin <ul style="list-style-type: none"> – Rahoitusomaisuuden arvostus – Pankkitilien saldot – Rahoituslaitoslainojen saldot ja korkojaksotukset – Vastuut ja vakuudet 	<p>Konsernitilinpäätöksen tarkastuksessa varmennetaan mm.</p> <ul style="list-style-type: none"> — Konserniyhdistelyn perustuminen kaupungin ja konserniyhteisöjen erillistilinpäätöksiin — Konserniyhdistelyssä tehtävien eliminointikirjausten asianmukaisuus — Konserniyhdistelyä varmentavan dokumentaation asianmukaisuus — Konsernilaskelmien ja liitetietojen esittäminen voimassa olevien säädösten mukaisesti — Liitetietoinformaation riittävyys oikean ja riittävän kuvan antamiseksi mm. <ul style="list-style-type: none"> – Konsernirakenteen muutoksista – Konsernin yhteenlasketuista vastuista

Tilinpäätöksen laadintaperiaatteet

Laadintaperiaatteet, jaksotuskäytännöt ja arvostusperiaatteet

Kaupungin ja sen konsernin tilinpäätös on laadittu noudattaen hyvää kirjanpitolitettä ja kunnan tilinpäätöksen laatimisesta voimassa olevia säädöksiä ja ohjeita.

Tarkastuksemme perusteella tilikaudelle kuuluvat tuotot ja kulut on jaksotettu riittävällä tarkkuudella oikein.

Omaisuus- ja velkaerien arvostuksessa emme havainneet huomautettavaa.

Tilikausien vertailukelpoisuus

Kaupungin organisaatiossa tai palvelurakenteessa ei ole vuoden 2021 aikana tapahtunut sellaisia muutoksia, jotka vaikuttaisivat merkittävästi tilikausien väliseen vertailukelpoisuuteen koko kaupungin tasolla. Myöskään konsernirakenteen muutokset eivät olleet merkittäviä.

Vuoden 2022 talousarvio on edelleen vertailukelpoinen edellistilikauden kanssa, mutta taloussuunnittelukauden 2023-2025 luvuissa tulee huomioida sosiaali- ja terveystalouden siirtyminen hyvinvointialueelle 1.1.2023 ja sen myötä ennustamiseen liittyvä tavanomaista suurempi epävarmuus. Asiaa on myös selostettu toimintakertomuksessa mm. Arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä -kohdassa

Tilinpäätöstietojen esittäminen

Tilikaudella 2021 ei ole tullut sellaisia uusia tai muuttuneita säädöksiä tai tilinpäätöksen laatimiseen liittyviä ohjeita, joilla olisi ollut merkittävää vaikutusta kaupungin laskentakäytäntöihin ja tilinpäätöksessä esitettäviin tietoihin. Kaupungin tilinpäätös sisältää tilinpäätösohjeiden mukaiset tiedot.

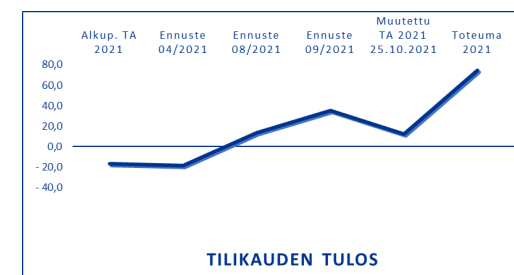
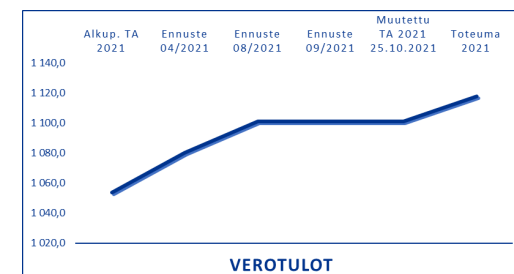
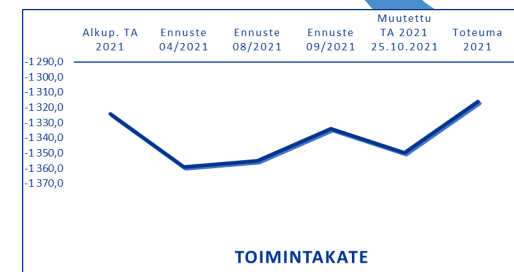
Edellisessä tilinpäätöksessä ensimmäistä kertaa esitettyjen eriytettyjen tuloslaskelmien esittämistapaa on hieman tarkennettu edellisen tilinpäätöksen verrattuna.

Talousarvio, ennusteet ja toteuma 2021

Vuoden 2021 aikana on kaupungin talouteen edelleen vaikuttanut covid-19 –pandemian aiheuttama epävarmuus

- Alla olevassa taulukossa sekä viereisissä kuvioissa on kuvattu vuodelle 2021 vahvistetun talousarvion, tilikauden aikana laadittujen ennusteiden ja tilinpäätöksen toteuman eroja muutaman tunnusluvun avulla.
- Verotulojen määrän kasvulla oli erittäin suuri vaikutus tilikauden tuloksen muodostumiseen ennakoitua paremmaksi.
- Toimintatuottojen kasvuun sekä talousarviosta että edellisvuodesta vaikuttavat sekä poikkeuksellisen suuret maanmyyntituotot että valtion koronatuotot, jotka edellisvuodesta poiketen on maksettu tuottoina eikä valtionosuuksien korotuksina. Valtionosuudet toteutuivatkin varsin hyvin arvioidun suuruisina.
- Toimintakulujen määrä toteutui alkuvuoden ennusteen kaltaisena ja hieman muutettua talousarviota suurempana.
- Toimintakatteen ennuste on vaihdellut vuoden aikana ja toteuma oli varsin lähellä alkuperäistä talousarviota, kun sekä tuotot että kulut kasvoivat talousarvion tasosta.

milj. €	Alkup. TA 2021	Ennuste 04/2021	Ennuste 08/2021	Ennuste 09/2021	Muutettu TA 2021 25.10.2021	Toteuma 2021
Toimintatuotot	492,8	516,0	523,1	539,1	506,3	561,9
Toimintakulut	-1 817,0	-1 875,0	-1 878,3	-1 873,0	-1 856,0	-1 877,9
Toimintakate	-1 324,2	-1 359,0	-1 355,2	-1 333,9	-1 349,7	-1 316,0
Verotulot	1 053,7	1 080,0	1 101,0	1 101,0	1 101,0	1 117,5
Valtionosuudet	351,9	354,6	359,4	360,3	360,2	360,8
Rahoituserät, netto	16,4	16,3	17,2	17,2	15,4	19,1
Vuosikate	97,8	91,9	122,4	144,6	126,8	181,4
Poistot	-114,7	-110,7	-109,2	-109,1	-114,7	-106,7
Tilikauden tulos	-16,9	-18,8	13,2	35,5	12,1	74,7

Talousarvion toteuma

Tilikauden tulos, kaupunki, milj.€	2021	2020
Alkuperäinen talousarvio	-16,9	0,0
Talousarviomuutokset	29,1	-9,8
Tilikauden tulos talousarviomuutoksin	12,2	-9,8
Sivistys- ja kulttuuriltk	-5,7	2,8
Sosiaali- ja terveystk	9,2	-3,0
Elinvoima- ja osaamistk	1,0	2,0
Asunto- ja kiinteistöltk	24,9	8,9
Yhdyskuntalk	2,1	3,0
Joukkoliikenneltk	-8,8	6,0
Ammatillinen koulutus	-2,2	1,0
Kehitysohjelmat yhteensä	3,5	0,8
Konsernihallinto	6,2	5,0
Liikelaitokset ja Aluepelastuslaitos yht	4,5	3,1
Verotulojen toteuma	16,5	19,4
Valtionosuuksien toteuma	0,6	18,3
Rahoituserien toteuma, netto	2,7	-0,9
Poistot	8,0	6,9
Satunnaiset erät		0,3
Toteuma tilinpäätös	74,7	63,8

Tilikauden tulos toteutui huomattavasti talousarviossa arvioitua parempana

- Alkuperäinen talousarvio oli laadittu alijäämäiseksi, mutta talousarviomuutosten jälkeen tuloksen ennustettiin olevan positiivinen.
- Verotulokertymän ennustetta korotettiin tilikauden aikana 47,3 m€ (4,5 %), mutta kertymä oli vielä 16,5 m€ suurempi. Lopullinen verotulojen määrä oli 63,8 M€ eli noin 6 % alkuperäistä arviota suurempi.
- Asunto- ja kiinteistölautakunnan toimintakate toteutui ennustettua parempana johtuen mm. sote-kiinteistöjen myynnistä muodostuneesta konsernin sisäisestä myyntivoitosta.
- Toimintakate ylittyi valtuuston sitovuustasoon nähden Sivistys- ja kulttuuri- lautakunnalla, Joukkoliikennelautakunnalla ja Ammatillisessa koulutuksessa. Ylitykset eivät talousarvion koko ja etenkin joukkoliikenteen ennusteisiin liittynyt poikkeuksellinen epävarmuus huomioiden ole olennaisia. Ne on esitetty tilinpäätöstiedoissa ja tulevat valtuuston hyväksyttäväksi tilinpäätöksen käsittelyn yhteydessä.
  - *Suosittellemme, että talousarviolitykset perusteluineen esitetään selkeästi erottuvana asiana tilinpäätöksen hyväksymisen yhteydessä.*

Talousarviomuutokset 2021

Toimintakate		
Sivistyspalvelut	-3,3	
Sosiaali- ja terveyspalvelut	-16,4	
Elinvoima- ja kilpailukykypalvelut	-2,7	
Kaupunkiympäristön palvelut	-0,5	
Konsernihallinto	-2,6	-25,5
Verotulot		47,3
Valtionosuudet		8,3
Rahoituserät		-1,0
Yhteensä, tilikauden tulos		29,1

Tase, kaupunki

m ilj. €	2021	2020	2019
Aineettomat hyödykkeet	114,4	116,6	116,2
Aineelliset hyödykkeet	1 534,0	1 463,7	1 416,5
Sijoitukset	460,4	444,7	388,6
Toimeksiantojen varat	0,3	0,4	0,5
Vaihto-omaisuus	1,9	7,0	3,6
Saamiset	119,4	96,1	111,7
Rahoitusarvopaperit	143,8	17,6	20,2
Rahat ja pankkisaamiset	136,6	295,4	170,6
Oma pääoma	1 250,0	1 173,6	1 108,0
Poistoero	18,2	20,0	21,7
Pakolliset varaukset	4,1	3,9	3,7
Toimeksiantojen pääomat	16,6	16,9	14,6
Pitkäaikainen vieras pääoma	694,4	718,9	617,2
Lyhytaikainen vieras pääoma	527,5	508,2	462,7
Tase yhteensä	2 510,8	2 441,5	2 227,9

Tase-erien muutoksesta edellisvuoteen voi todeta seuraavaa:

- Kaupungin nettoinvestoinnit aineellisiin ja aineettomiin hyödykkeisiin ovat olleet poistoja suuremmat.
- Sijoitusten kasvussa merkittävimmät ovat tytäryhtiösijoitukset KKOy Tampereen Virastotalon perustamisessa (13 m€) ja pääomasijoitus Tampereen Palvelukiinteistö Oy:hyn (5m€).
- Vaihto-omaisuudessa oli 31.12.2020 Sulkavuoren louhe, joka on tilinpäätökseen 2021 siirretty käyttöomaisuuteen, kun lupa Näsisaaressa täyttöönsä on saatu.
- Kaupungin likvidejä varoja on sijoitettu edellistilikautta enemmän rahoitusarvopapereihin, jotka on arvostettu alimman arvon periaatteella tilinpäätöshetkeen.
- Oman pääoman määrää kasvattaa tilikauden ylijäämä.
- Pakollisena varauksena esitetään sopimusperusteisesti tai muutoin aiemmin syntyneet vastuut ja velvoitteet, joilla ei enää ole tulon- tai palvelutuotto-odotuksia.
- Pitkäaikaisten rahoituslaitoslainojen määrä on edellisvuotta pienempi. Pitkäaikainen vieras pääoma sisältää lisäksi mm. palautuskelpoiset liittymismaksut sekä maankäyttö- ja koronvaihtosopimuksista muodostuvat pitkäaikaiset siirtovelat.
- Lyhytaikainen vieras pääoma sisältää rahoituslaitoslainojen seuraavan vuoden lyhennyserät, konsernipankkitilillä olevien tytäryhteisöjen varojen määrän sekä tavanomaiset ostovelat, tilitysvelat ja jaksotuserät.

Konsernitulos

Kaupungin ylijäämästä konsernin ylijäämään, milj. €	2021		2020		2019	
Konserniyhteisöjen erillistulokset						
Kaupungin ylijäämä	76,4		65,8		-18,0	
Tytäryhteisöt alakonserneineen	50,5		36,8		41,2	
Tulososuudet kuntayhtymistä	12,4		-5,5		9,4	
Tulososuudet osakkuusyhtiöistä	9,5	148,8	4,6	101,7	5,2	37,8
Konsernin sisäiset tuotot						
Osinkotuotot tytäryhtiöiltä	-23,2		-29,3		-28,0	
Osinkotuotot osakkuusyhtiöiltä	-1,3		-1,3		-2,2	
Satunnainen tulo yhtiöittämisestä	0,0	-24,5	-0,3	-30,9	-1,0	-31,2
Yhdistelyeliminoinnit						
Eliminointierot**	-25,4					
Yhdistelyeliminoinnit	-12,3	-37,7		9,7		10,4
Konsernin ylijäämä		86,6		80,5		17,0

* vuonna 2020 Infra ja vuonna 2019 Voimia

** TVA:n tytäryhtiöhankeista vuonna 2021

Kaupunkikonsernin tulos on kaupungin tulosta parempi

- Konserniyhteisöjen erillistulosten yhteismäärä on merkittävästi edellisvuotta parempi
  - Sekä kaupungin ylijäämä että tytäryhtiöiden tulokset yhteensä kasvoivat edellisvuodesta
  - Merkittävä vaikutus on myös sairaanhoitopiirin ylijäämällä, kun sen edellisvuoden tilinpäätös oli alijäämäinen
    - Kaupungin osuus sairaanhoitopiiristä on 38,2 %
- Huolimatta suuremmasta erillisyyhteisöjen ylijäämästä konsernin ylijäämä oli edellisvuoden tasolla
  - Poikkeuksellisenä eränä konserniyhdistelyssä on tytäryhtiö Tampereen Vuokra-asunnot Oy:n ostamista asunto-osakeyhtiöistä muodostunut eliminointiero, kun osakkeista on maksettu enemmän kuin niiden oman pääoman määrä hankintahetkellä on ollut
    - Asunto-osakeyhtiöiden arvo on rakennuksissa ja tulevaisuudessa vuokratuotoissa eikä oman pääoman määrä välttämättä kuvasta yhtiön käypää arvoa
  - Konsernituloksesta on eliminoitu myös sisäiset myyntivoitot kaupungin ja Tampereen Palvelukiinteistöjen välisestä kiinteistökaupasta sekä Virastotalon yhtiöittämisestä.

Konsernitase

Tase, kaupunkikonserni

milj. €	2021	2020	2019
Aineettomat hyödykkeet	162,5	150,8	145,9
Aineelliset hyödykkeet	3 648,1	3 434,1	3 238,2
Sijoitukset	128,5	118,6	96,4
Toimeksiantojen varat	4,6	4,6	4,2
Vaihto-omaisuus	42,8	50,1	34,0
Saamiset	251,1	205,0	239,5
Rahoitusarvopaperit	175,3	34,2	30,1
Rahat ja pankkisaamiset	213,5	350,5	216,6
Oma pääoma	1 558,4	1 471,3	1 390,1
Vähemmistöosuudet	93,7	90,5	82,8
Pakolliset varaukset	33,9	34,9	35,9
Toimeksiantojen pääomat	21,8	22,1	19,3
Pitkäaikainen vieras pääoma	2 275,9	2 145,2	1 910,4
Lyhytaikainen vieras pääoma	642,7	583,9	566,4
Tase yhteensä	4 626,4	4 347,9	4 004,9

Konsernin tase verrattuna peruskaupungin taseeseen on loppusummaltaan lähes kaksinkertainen

- Konsernin investoinneista noin puolet on emokaupungilla ja puolet tytäryhtiöillä, kuten Raitiotiellä, Keskuspuhdistamolla ja Sähkölaitoksella. Vuonna 2021 poikkeuksellisena investointina toteutui TVA:n asunto-osakeyhtiöiden hankinta, 32,8 m€.
- Sijoitusten määrä konsernitaseessa on merkittävästi pienempi, kun kaupungin taseeseen sisältyvä tytäryhtiöosakkeiden arvo eliminoidaan konserniyhdistelyä laadittaessa.
- Konserniyhdistelyä laadittaessa poistoero luetaan osaksi omaan pääomaan ja tytäryhtiöiden vähemmistöomistajien omistusosuuden mukainen osuus yhtiöiden oman pääoman määrästä esitetään taseen vähemmistöosuutena.
- Kaupunkikonsernin lainakanta / asukas 31.12.2021 oli 9.340 € (ed. v. 8.936 €), kun kaupungin taseesta laskettuna vastaava luku oli 3.647 € (ed. v. 3.795 €).

Käyttöomaisuuden keskeneräiset hankkeet

Väliraportissamme totesimme käyttöomaisuudesta seuraavaa:

- Taseen keskeneräisten investointien erään sisältyy jonkin verran hankkeita, joissa rakentaminen on käytännössä valmis ja kohde käytössä, mutta se on edelleen kirjanpidossa keskeneräinen.
  - Kyseisiin kohteisiin odotetaan vielä laskuja viimeistelytöistä tms, minkä vuoksi niitä ei ole ilmoitettu valmiiksi.
- Saimme selvityksen kyseisistä hankkeista vastaavasta yksiköstä ja ko. hankkeet on tarkoitus ilmoittaa valmiiksi ennen tilinpäätöstä.
- *Suositlemme, että*
  - *investointihankkeiden siirtoon keskeneräisistä valmiiseen ja poistojen aloittamiseen kiinnitetään edelleen huomiota niin, että se kohdistuu kohteen tosiasialliseen käyttöönottoajankohtaan ja*
  - *ohjeistamaan kaupungin yksiköitä siitä, että käyttöön otetut hankkeet tulisi raportoida valmiiksi niiden valmistuessa, vaikka niihin olisi vielä tulossa vähäisessä määrin jälkityökustannuksia.*
  - *Suositlemme myös taseen keskeneräiset hankinnat –erän sisällön läpikäyntiä säännöllisesti sen varmistamiseksi, että jo käytössä olevat kohteet tai esim. toteuttamatta jääviin kohteisiin liittyvät suunnittelukulut kirjataan joko valmiiseen tai kuluksi ajantasaisesti.*

Tilinpäätöstarkastuksen yhteydessä

- Olemme käyneet läpi taseen keskeneräisen käyttöomaisuuden sisältöä liittyen tilikauden aikaisessa tarkastuksessa tehtyihin havaintoihin.
  - Havainneet, että suurin osa hankkeista, joista keskustelimme syksyn tarkastuksessa, sisältyi edelleen keskeneräiseen käyttöomaisuuteen 31.12.2021.
- Saimme selvityksenä tiedon, että hankkeisiin olisi tulossa vielä viimeistelytöiden laskuja tms, minkä johdosta niitä ei ole siirretty valmiiksi kirjanpidossa, vaikka kohteet ovat jo käytössä.
- Tarkastuksessa läpikäydyttä osin tämän tyyppisiä hankkeita sisältyy tilinpäätökseen noin 42 miljoonan euron edestä.
- Hankkeet ovat pääosin infran rakentamista (ryhmää ”kiinteät rakenteet ja laitteet”), jossa poistoajat ovat 10 – 25 vuotta. Tämän perusteella arvio kirjaamatta jääneistä tilikauden poistoista olisi noin 2 – 4 M€. Virhe ei ole kaupungin tilinpäätöksen kannalta olennainen.
- *Toistamme väliraporttimme suositukset keskeneräiset hankkeet – tilin sisällön läpikäynnistä ja kirjauskäytännöistä (vieressä).*

Valtionosuuksien perusteet - oppilastilastointi

Väliraportissamme totesimme oppilastilastoinnista seuraavaa:

- Oppilastilastointi tapahtuu ns Koski-järjestelmällä
  - Olemme edellisvuonna raportoineet siitä, että Koski-järjestelmän käyttöönotossa ei tilastointipäivän (20.9.) tietoja ole voinut tarkastella takautuvasti eikä tätä ole huomattu ottaa talteen mm. tilintarkastusta varten
  - Tämän vuoden tarkastuksessa on todettu, että lukion oppilasmäärien 20.9. osalta on tiedon siirrossa Primuksen ja Kosken välillä ollut puutteita, joiden osalta tietoja tullaan korjaamaan.
    - Korjauksen jälkeen tullaan tietojen oikeellisuutta vielä käymään tarkastuksessamme läpi.
- *Suosittellemme, että jatkossa otetaan käyttöön säännöllinen kontrolli, jolla varmistetaan tietojen asianmukainen siirtyminen järjestelmien välillä.*

Tarkastuksessa on tämän jälkeen

- Yhdessä tarkastustoimen henkilöstön kanssa käyty läpi virheiden vaikutusta kaupungin tilinpäätöksen kannalta sekä viestitty koulusihteerin kanssa virheen korjaamisesta
  - Virhe on ollut lukion oppilasmäärissä siten, että OPH:lle on lopulta ilmoitettu kokonaisuudessaan 16 oppilasta liikaa
  - Arvio virheen vaikutuksesta valtionosuuksien määrään on alle 150 tuhatta euroa. Tämä on arvio, koska tarkastuksessa ei ole ollut tiedossa kaikki laadulliset tekijät, joilla on vaikutusta oppilaskohtaiseen valtionosuuden määrään.
  - Virhe on arvioitu Tampereen kaupungin kokoon nähden epäolennaiseksi niin, että sillä ei ole vaikutusta tilintarkastuskertomuksessa valtionosuuden perusteista annettavaan lausuntoon.
  - *Virheelliset tiedot tulisi kuitenkin korjata OPH:n tilastoihin heidän kanssaan yhdessä sovittavalla tavalla.*

IT-Tarkastus - Havainnot

IT-kontrollitarkastus

Olemme syksyn 2021 aikana käyneet läpi Tampereen kaupungin yleistä IT-kontrolliympäristöä sekä erityisesti taloushallinnon kannalta kriittisen Monetran SAP-järjestelmän käyttöoikeushallintaa. Tarkastushavainnot on raportoitu kaupungin IT-johdolle joulukuussa 2021.

Positiiviset havainnot

Tarkastuksen perusteella havaittiin, että yleisten IT-kontrollien taso on varsin hyvä ja kontrollien suorittamiseen osallistuvien henkilöiden kokemus ja osaaminen ovat hyvällä tasolla. Käyttäjähallinta ja muutoshallinta toteutetaan hallitusti ja hyväksynät dokumentoidaan (ServiceNow ja Solution Manager). Työtehtävien eriyttämisen osalta SoD Matriisi on laadittu Oston, Palkkojen, HR:n ja Talouden järjestelmien ja käyttäjäroolien osalta. Järjestelmien pääkäyttäjät ja muut laajojen oikeuksien käyttäjät tarkistetaan vuosittain ja käyttäjämuutoksista pidetään kirjaa.

Havaitut keskeiset poikkeamat:

Käyttäjähallinta

- Laajat Admin-tason käyttöoikeudet SAP:ssa perustuvat luottamukseen kumppaniosapuolen (Monetra) ja omien työntekijöiden osalta. Tarkastushetkellä järjestelmässä havaittiin 127 SAP_ALL tasoista laajojen käyttövaltuuksien A Suorakäyttö -tyyppistä käyttäjää.
- Geneerisesti nimettyjä A Suorakäyttö-tyyppisiä käyttäjätunnuksia, joiden käyttäjää ei voi tunnistaa etunimen ja sukunimen perusteella, havaittiin järjestelmässä runsaasti. Tarkastushetkellä voimassa olevia, geneerisesti nimettyjä käyttäjiä oli 69. Lisäksi järjestelmässä oli kaksi lukitsematonta laajojen oikeuksien järjestelmätunnusta DDIC ja SAP*.
- Hankinnan prosessikontrollit on toteutettu asettamalla hankinnasta maksuun prosessiin manuaalisia kontrollipisteitä ja tekemällä säännöllisiä pistokokeita. Työtehtävien eriyttämisen kannalta yleisenä haasteena on puuttuvat järjestelmätason kontrollit kuten toimittajan pankkitilitiedon, maksuaineiston luonnin ja maksatuksen 4-eyes principle.

Muutoshallinta

- Tampereen kaupungilla on laadittuna politiikka, jolla tuotantomuutokset tehdään. Käyttäjiä ei ole eriytetty kehitysympäristön ja tuotannon välillä. Tarkastuksessa havaittiin, että 58 muutostransportin kohdalla sekä transportin omistaja kehitysympäristössä että siirtäjä tuotantoympäristössä olivat sama käyttäjä.
- Tuotantomuutospolitiikan mukaan suoramutokset tuotantoon ovat kiellettyjä. Tarkastuksessa 9.11.2021 havaittiin, että tuotantoa ei ollut suojattu suoramutoksilta. Edellisen kerran suoramuuotos tuotantoon oli toteutettu 26.10.2021.

IT-Tarkastus - Suositukset

Suosituksset:

Käyttäjähallinnan havaintoja koskevat suositukset:

- Suositellaan käymään läpi tämänhetkiset SAP_ALL käyttäjät ja poistamaan ylimääräiset käyttäjät. Suositellaan lokittamaan SAP_ALL profiilin tunnusten käyttö ja luvittamaan profiilin myöntäminen tiketillä määrääjäksi. Suositellaan, että ulkopuolisten konsulttikäyttäjien pääsyä tuotantoympäristöön SAP_ALL tason oikeuksilla rajoitetaan.
- Suosittelemme sisällyttämään aktiivisten käyttäjien käyttövaltuuksien katselmoinnin ja kuittaamisen vuosittain tapahtuvaksi toimenpiteeksi.
- Suosittelemme muokkaamaan geneerisesti nimetyt A Suorakäyttötunnukset henkilökohtaisiksi, etunimen ja sukunimen perusteella tunnistettavaksi käyttäjätunnuksiksi.
- Suosittelemme harkitsemaan automaattikontrollien lisäämistä hankinnasta maksuun prosessin kontrollipisteisiin: toimittajaylläpito, maksuaineiston luonti ja maksatus.

Muutoshallinnan havaintoja koskevat suositukset:

- Suositellaan tarkastelemaan SAP tuotantomuutosten osalta mahdollisuutta eriyttää muutoksia tuotantoympäristöön tuovat käyttäjät kehitys ympäristön käyttäjistä.
- Suosittelemme pitämään tuotannon lukittuna suorilta tuotantomuutoksilta ja pitämään keskitetysti kirjaa tuotannon suoramuuospyyntöistä.

Muut asiat ja johtopäätös

Talouden tasapaino

Kaupungin taseessa on merkittävä määrä kumulatiivista ylijäämää, myös kokonaisuudessaan alijäämäisen taloussuunnittelukauden lopuksi. Taloussuunnittelukauteen liittyy suuri määrä epävarmuutta etenkin vuodesta 2023 alkaen, kun merkittävä määrä kaupungin toimintaa tuottoineen ja kuluineen siirtyy hyvinvointialueelle ja kaupungin verotulokertymä sekä valtionosuudet pienenevät.

Taloussuunnittelukauden alijäämäisyys kuvastaa talouteen liittyvää epävarmuutta, minkä johdosta kehotamme kaupunkia jatkossakin edelleen kiinnittämään huomiota pyrkimiseen tulojen ja menojen tasapainoon kaupungin taloudessa.

Tilinpäätöspäivän jälkeiset tapahtumat

Keväällä 2022 yleiseen taloudelliseen tilanteeseen ja sen arvioituun kehitykseen aiheuttaa merkittävää epävarmuutta Venäjän Ukrainaan maaliskuussa 2022 tekemä hyökkäys ja sen seurauksena Venäjälle asetetut taloudelliset pakotteet. Käsityksemme mukaan tällä ei ole sellaista välitöntä vaikutusta kaupungin taloudelliseen tilanteeseen lyhyellä tähtämellä, joka tulisi erityisesti huomioida tilinpäätöstä laadittaessa.

Tiedossamme ei ole muita sellaisia tilinpäätöspäivän jälkeisiä tapahtumia, jotka tulisi erityisesti huomioida tilinpäätöksessä tai toimintakertomuksessa.

Johtopäätös

Olemme suorittaneet Tampereen kaupungin ja sen konsernitilinpäätöksen, toimintakertomuksen ja hallinnon tarkastuksen. Tarkastuksessa ei ole tullut esiin sellaisia seikkoja, jotka aiheuttaisivat tarpeen mukauttaa tilintarkastuskertomusta sen vakio muodosta.

Tilintarkastuskertomuksen yhteydessä olemme pyytäneet pormestaria ja konsernihoitajaa allekirjoittamaan johdon vahvistuskirjeen, joka ei sisällä poikkeamia kirjeen vakio mallista.

Tulemme antamaan ns vakio muotoisen tilintarkastuskertomuksen tällä päivämäärällä.

Raportointimme tilikauden 2021 tarkastuksesta

Työohjelma vuodelle 2021

Esitelty tilintarkastuksen työohjelma vuodelle 2021 tarkastuslautakunnalle 7.9.2021

Väliraportti tarkastuksesta

Väliraportti on sisältänyt tiedot tilikauden aikaisesta tarkastuksesta sekä johtopäätöksen ympäristöterveyden laskutusvirheen erillisselvityksestä.

IT-kontrollien raportti

Yleisten ja erityisesti SAP-järjestelmän IT-kontrollien läpikäynnin raportointi IT-johdolle 10.12.2021.

Painopistealueraportit

Painopistealueiden raportit ”Pirkanmaan Pelastuslaitos”, ”Sosiaalitoimi” ja ”Joukkoliikennelautakunta”.

Yhteenvetoraportti ja tilintarkastuskertomus

Esitetty yhteenveto tilikauden 2021 tilinpäätöstarkastuksen havainnoista tarkastuslautakunnalle 19.4.2022.
Annettu vakiomuotoinen tilintarkastuskertomus Tampereen kaupungin tilikaudelta 1.1.-31.12.2021.

Jakelu:

Tarkastuslautakunta

Konsernihallinto, talousyksikkö

© 2022 KPMG Oy Ab, a Finnish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative (“KPMG International”), a Swiss entity. All rights reserved.

The KPMG name and logo are registered trademarks or trademarks of KPMG International.

KPMG Oy Ab
Hämeenkatu 9, 4. krs
33100 Tampere

Puh. 020 760 3000
www.kpmg.fi

Y-tunnus 1805485-9
Kotipaikka Helsinki